

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנתם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

חג השבועות

(חלק יח שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע חג השבועות (בכל העולם) - א"ז סיון, ה'תשפ"ג (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

חג השבועות ב

א. נתבאר כבר פעמים רבות¹, אשר לכמה מנשיאי ישראל שייכות (זמן) חג השבועות: (א) משה רבינו, שעלידו ניתנה התורה בשבועות; (ב) דוד המלך, כי „דוד מת בעצרת“²; (ג) הבעש"ט, שגם הסתלקותו היתה בשבועות³.

וכיון שכל ענין הוא בהשגחה פרטית, ובפרט כשהמדובר הוא אודות מאורעות בנוגע לעם ישראל בכלל ולגדולי ונשיאי ישראל בפרט, מובן, אשר (א) יש נקודה משותפת ביניהם (ולכן לכולם שייכות לאותו היום); (ב) לנקודה משותפת זו יש קשר לתוכנו (העיקרי) של יום זה, ובנידון דידן: חג השבועות – זמן מתן תורתנו⁵.

וכיון שכל ענין הוא בהשגחה פרטית, ובפרט כשהמדובר הוא אודות מאורעות בנוגע לעם ישראל בכלל ולגדולי ונשיאי ישראל בפרט, מובן, אשר (א) יש נקודה משותפת ביניהם (ולכן לכולם שייכות לאותו היום); (ב) לנקודה משותפת זו יש קשר לתוכנו (העיקרי) של יום זה, ובנידון דידן: חג השבועות – זמן מתן תורתנו⁵.

ומאיך גיסא, בהכרח שיהיה חידוש באופן שבו נקודה משותפת זו קיימת בכל אחד משלושה נשיאי ישראל אלו, ובאופן שיהיה חידוש באופן שבו נקודה משותפת זו קיימת בכל אחד משלושה נשיאי ישראל אלו,

6) ובאופן דרושה – ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 250 ואילך, וש"נ.

7) ואח"כ „בכל דור ודור יורדין ניצוצין מנשמת משרע"ה ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור עיני העדה כו" (תניא רפמ"ב).

8) הל' ביהב"ח פ"ו הי"א. פיה"מ שבועות פ"ב מ"ב. ר"ח ופרש"י שם טו, רע"א. וראה זבחים קב, א. מדרוז"ל (מדרש תהלים שם. שמו"ר פמ"ח, ד. ועוד) הובאו ברמב"ם ע"הפ (ברכה לג, ה) ויהי בישורון מלך.

9) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ז (ואילך). וראה ג"כ רמב"ם הל' ת"ת רפ"ג (הועתק – בקיצור – בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ד – ומצויין שם ליומא עב. וצע"ק שלכאורה הוא מאדר"ג רפמ"א, ספרי לקורח יח, כ. ואולי העדיף למקור מש"ס אף שהוא בשינוי לשון. ועצ"ע).

9*) רמב"ם שם. וראה מדרש תהלים שם: משובח שבמלכים זה דוד. סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ב. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 110 ואילך.

1) ראה לקו"ש ח"ח ע' 21 ואילך. שם ע' 249 ואילך. ועוד.

2) ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג. הובא בתוד"ה אף עצרת חגיגה יז, א. רות רבה פ"ג, ב.

3) ביום א' דחגה"ש – לקו"ד לב, א.

4) בנוגע למשה דוד – להעיר ממדרש תהלים בתחלתו: כל מה שעשה משה עשה דוד כו, עיי"ש בארוכה.

5) ראה (בנוגע למשה ודוד) מדרש תהלים שם: משה נתן להם חמשה חומשי תורה וכנגדם נתן להם דוד ספר תהלים שיש בו חמשה ספרים. ולהעיר שתורת החסידות (שנתגלתה ע"י הבעש"ט) ענינה יחידה שבתורה (בח"י החמישית – ועל ידה גם ד' הבח"י (גרנ"ח) הן באו"א) – נת' בארוכה בקונטרס ענינה של תורת החסידות סעיף ו' ואילך.

והבעש"ט היה הראשון לנשיאי¹⁰ החסידות (הכללית).

ועפ"ז מובנת השייכות המיוחדת של שלשה מלכי ונשיאי ישראל אלו (בנקודתם המשותפת) למתן תורה – כי אחד הענינים העיקריים שנתחדשו במתן תורה היה, שכל אחד ואחד מבני ישראל נעשה (חלק מ) ממלכת כהנים (שרים)¹¹; והכח להביא ענין זה לידי גילוי נמשך לכל אחד מישראל מנשיאי ישראל שבכל דור¹², כדלקמן.

ג. השייכות שבין ענין „ממלכת כהנים” למתן תורה תובן בהקדמת ביאור תוכן ענין המלוכה:

הנקודה העיקרית של מלכות היא –

התנשאות, היות המלך מרומם ונבדל מכל העם, וכמו שמצינו כמה פרטים הנובעים מזה: אסור לו להשפיל עצמו ולעשות מלאכה¹³; צריך לספק לו כל צרכיו בהרחבה גדולה, כמש"נ¹⁴, „מלך ביפיו תחזינה עיניך”; שום אדם (או דבר) במדינה אין בכחו לעכב את המלך ממילוי רצונו, כמרז"ל¹⁵, „המלך פורץ גדר כו' ואין מוחין בידו”, „אמר מלכותא כו' עקר טורי¹⁶”, ועוד.

וכעין זה פעל מתן תורה בבני ישראל: ע"י מתן תורה נעשה „ורוממתנו” – בני ישראל נתרוממו ונתעלו למעלה מכל עם ולשון, ואף למעלה מהעולם בכלל, לבלתי היות נתונים תחת ממשלת גדרי הטבע.

בסגנון אחר: בשעה שישראל עושין רצונו של מקום ונוהגים ע"פ תורה ומצוות בשלימות, הנה לא זו בלבד שמקבלים את כל צרכיהם בהרחבה, אלא יתר על כן – אין הם צריכים לחרוש, לזרוע וכו' – מלאכתן נעשית ע"י אחרים¹⁷.

ומשמעות הדבר בעבודת כל אחד מישראל בפרט: כשבא לפניו ענין של תורה ומצוות, על יהודי לנהוג כמלך – להקדיש עצמו לענין זה כאילו לא היו

(10) וראה שיחת שש"פ תרצ"ו (נעתקה בהוספות לכתר שם טוב סי' רכה): רוממות מלך אדיר הוא כלא נגד די רוממות פון דעם רבי'ן (הבעש"ט).

ולהעיר מהידוע דגילוי הבעש"ט הוא „טעימה” מגילוי המשיח. וראה תו"ח שמות (שכט, סע"ב): היראה הפנימית שהי' בבעש"ט ז"ל שהי' מעין יראה של משיח כו'. וראה בשוה"ג להערה 12.

(11) יתרו יט, ו וברש"י.

(12) ראה סהמ"צ שם פ"א (בענין השפעת ענין הביטול* שבמלך לכל העם). ולהעיר מאגה"ק רסכ"ט (ממשנת חסידים מס' חיוב הנשמות פ"ב מ"א): מצות התלויות במלך שהוא מוציא כל ישראל כי הוא כללות כולם. וראה לקמן ע' 192 הערה 55.

(13) מכש"כ מזה שאפילו פרנס על הצבור אסור במלאכה (בפני ג') – קידושין ע, א. רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ה ה"ד. טושו"ע חו"מ סי' ח ס"ד. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ו.

(14) ישע"י לג, יז. הל' מלכים פ"ב ה"ה. וראה הוריות ט, רע"א ובפרש"י.

(15) פסחים ק, א. וש"נ.

(16) ב"ב ג, ב. וש"נ.

(17) ראה ברכות לה, ב. מכילתא (ופרש"י) בשלח טז, לב.

* ע"פ המבואר ב"כ שרוממות המלך קשורה עם תכלית הביטול שלו [ראה ברכות לד, ריש ע"ב. ולהעיר מלשון הרמב"ם הל' מלכים פ"ב: כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול וחיוב הכל בכבודו כך ציווהו להיות לבו בקרבו שפל וחלל כו'; וראה המושך השייחה (שש"פ תרצ"ו) דלעיל הערה 10 ע"ד הבעש"ט, שמלכותו היא מלכות ה' – יש לקשר זה עם השפעת המלכות לכאן"א.

נשיאי ישראל אשר להם תכונות של מלכות ונשיאות, והם הנותנים לכל אחד מישראל את הכח¹⁹ לעורר בעצמו בגלוי (על-כל-פנים מעין) התכונה של „ממלכת כהנים“.

ה. מאחר שכל אחד מהנשיאים הנ"ל – משה דוד והבעש"ט – היה נשיא ומלך,

[ומטעם זה מצינו בהם (בנוסף לעשירות והרחבה בגשמיות²⁰ – גם) ממשלה ושליטה על הטבע – שהנהגתם היתה למעלה מהטבע:

הנהגת משה רבינו את בני ישראל במצרים ובמדבר היתה כולה באופן נסי²¹.

אף לדוד המלך הראה הקב"ה נסים ונפלאות ללא הרף, כפי שרואים אנו בתפילות והודאות רבות אשר בספר תהלים;

והנהגת הבעש"ט הלא היתה מלאה בנסים ונפלאות, וכמפורסם מן הסיפורים על הבעש"ט ותלמידיו²²; עד אשר לשון ותואר רגיל הוא (גם בקרב עמא דבר) לקרוא כל מעשה פלא בשם „א בעל-שם סקע מעשה“].

38 הרי מהם נשפעים לכל אחד מישראל – וממילא מתגלים בו – עניני מלך.

37 לו מלאכות ודאגות אחרות¹⁸ (כאדם שמספקים לו כל צרכיו בהרחבה)¹⁹; אין לחשבון שע"פ הטבע למנוע ממנו עשיית מצוה, כיון שבענינים של תורה ומצוות יהודי הוא בעה"ב (מלך) על הטבע.

ובשעה שאיש ישראל ניגש לקיום התורה והמצוות בתנועה זו של „ממלכת כהנים“, אזי הוא מצליח בכך שלא בדרך מלחמה כנגד יצרו הרע והדברים המבלבלים – אלא בדרך מנוחה: הוא מתרומם ומתעלה למעלה מעניני העולם שסביבו (בידעו שהוא בן „ממלכת כהנים“), כך שאין לו מלכתחילה כל ענינים המבלבלים.

ד. אמנם, עלול האדם לשאול:

בשלמא כשמדובר על (פנימיות) נשמתו, שהיא למעלה מ(התלבשות בגוף, מובן, שאין בכח שום דבר מגשמיות העולם לבלבל אותו בהתקשרותו אל הקב"ה (ע"י עשיית רצונו וקיום מצוותיו – מצוות²⁰ מלכו של עולם);

אולם, בהיות נשמתו מלוכשת בגוף ועוסקת בעניני העולם, המגבילים ומבלבלים אותו – איך אפשר לתבוע ממנו לרומם עצמו למעלה מהתלבשות זו, ושיהיה הדבר באמת?

והמענה לזה: בכל דור ודור ישנם

* (20) משה – נדרים לת, א (וראה לקמן הערה 36). דוד – ראה דה"א כט, ב ואילך (ועיין רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ד ובכס"מ שם). הבעש"ט – כמפורסם בסיפורי הבעש"ט.

(21) וראה ב"ר פנ"ט, ה: משה ניסן של ישראל.

(22) ראה דרך אמונה להצ"צ (סה, א): כמוהו לא ה' מימות הראשונים פלאי פלאות ניסים היוצאים מהטבע כו'. ועיי"כ המשך תרס"ו ס"ע רכו.

(18) וי"ל – גם לא דאגה של מצוה אחרת – ראה פרש"י ד"ה חתן סוכה כה, סע"א. ועוד. שו"ע אדה"ו או"ח סל"ח ס"ז. ועוד.

(19) ראה נד"ז לקו"ש ח"ז ע' 307 – לענין „תורתו אומנתו“ ועיין תו"א לת, ד דתורתו אומנתו הוא בחי' מלך.

(20) גם מלשון צוותא וחיבור. ולהעיר ממוחז"ל עבד מלך (כ)מלך.

אצל בני ישראל בדור המדבר, אשר קבלו את התורה בהיותם נשמות בגופים, נשאר בגלוי מעין ההתגלות של מתן תורה גם לאחר־זו: הם נותרו במדבר, מקום שבו היו מופרשים מעניני העולם (במצב של הנהגה נסית שלמעלה מהטבע בכלל²⁶ עניניהם) כך שיוכלו להקדיש עצמם אך ורק לתורה, כמאמר רז"ל^{26*}: „לא ניתנה תורה כו' אלא לאוכלי המן“.

בארץ־ישראל נכנסו בני ישראל ל„ארץ נושבת“ – לסדר החיים באופן טבעי; ומאידך, ההשגחה העליונה שם היא באופן גלוי, כמש"נ²⁷, „ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה“, ואפילו עבודת האדמה, „זרע וקציר לא ישובתו“^{27*}, היא באופן אשר „למטר השמים תשתה מים“²⁸ – שנראה בגלוי שהקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל, וממילא ידוע בבירור שההתעסקות „בכל אשר תעשה“²⁹ אינה אלא עשיית כלי קבלה עבור ענין „וברכך ה' אלקיך“ הבא מלמעלה³⁰.

39 אבל בזמן הגלות „אותותינו לא ראינו גו“³¹, עד שעלול יהודי להעלות בדעתו ח"ו שאף הוא נתון תחת

ו. ולהבין הענין המיוחד אשר כל אחד מהם – משה דוד והבעש"ט – משפיע לבני ישראל, יש להקדים ולבאר תחילה, דבהגילוי דמתן תורה יש שלשה ענינים:

(א) עצם ההתגלות דאלקות במתן תורה – „וירד ה' על הר סיני“ – שהיתה למעלה לגמרי מהטבע והעולם, וזה היה רק לפי שעה.

(ב) התוצאה והפעולה של התגלות זו בעולם – שגם לאחר עת „במשוך היובל“, כשנסתלקה השכינה²³ ונפסק גילוי האור האלקי דמתן תורה, הנה עלידה נזדכך טבע העולם, באופן שמכאן ולהבא יהיה בנקל יותר לגלות בו אור אלקי.

(ג) התכלית דמתן תורה – להיות חיבור עליון ותחתון²⁴, ובלשון התניא²⁵, לעשות את העולם הנה תחתון „שאינ תחתון למטה ממנו“ לזירה לו יתברך; כלומר, שגם בהעלם העולם, במקום שבו אין נראית וניכרת אלקות ח"ו („חושך כפול ומכופל . . שהוא מלא קליפות וסיטרא אחרא שהם נגד ה' ממש לומר אני ואפסי עוד“), יורידו וימשיכו בני ישראל את גילוי האור האלקי של מתן תורה.

ז. שלשה ענינים אלו באים לידי ביטוי, בכללות, בשלש התקופות בעם ישראל – בזמן דור המדבר; בזמן שהיו ישראל יושבין על אדמתם; ובזמן הגלות:

26 שכללותם – מן, בארה של מרים, עניני הכבוד (שמגהצים לבושיהם – מדרש תהלים כג, ב. דבר ס"פ תבא. פרש"י עקב ח, ד).
26* (26) מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד.
27 עקב יא, יב. בחיי שם. ועוד (ראה הגסמן בלקו"ש ח"י ע' 2 הערה 10).
27* נח ח, כב.
28 עקב שם, יא.
29 ראה טו, ית. ספרי עה"פ.
30 ראה בארוכה ד"ה וידעת תרנ"ז. ובכ"מ.
31 תהלים עד, ט.

23 יתרו יט, יג ובפרש"י שם.
24 ע"פ לשון המדרש – תנחומא וארא טו. שמור"ר פי"ב, ג.
25 פל"ו.

מהם היתה עשירות והרחבה³⁶; וסדר החיים שלהם התנהל באופן נסי, כנ"ל.

אך בכניסתם לארץ ישראל – ארץ נושבת – נפסק המן, לחם מן השמים³⁷, והוצרכו להתעסק בעשיית מלאכה וכו', ובלשון הכתוב: „כי תבואו אל הארץ גו' שש שנים תזרע שדך גו'”³⁸. והגם שבארץ ישראל ההשגחה העליונה היא באופן גלוי, המורה שלאמתו של דבר ניתנת הפרנסה מלמעלה כנ"ל –

מכל מקום, הא גופא שהאדם עוסק בעשיית כלי ע"פ דרך הטבע לברכת ה', עלול לתת מקום לסברא שגם להתעסקותו יש תפיסת מקום ביצירת שפע פרנסתו, וממילא יכול הדבר לבלבלו מתורה ומצוות.

(36) ראה יומא (עה, סע"א) „שירדו להם לישראל אבנים טובות ומרגליות עם המן” – וזהו בהוספה על ביות מצרים והים שהיתה בהפלגה גדולה ביותר* (ראה בכורות ה, ריש ע"ב. מכילתא בא יב, לו. פרש"י בשלח טו, כב עיי"ש).

ולהעיר ממרו"ל (נדרים שם) בנוגע לעשירות דמשה, שהעשיר מפסולתו של לחות – שי"ל הפירוש הפנימי בזה: עשירות שלו היתה רק תוצאה (ובדרך טפל) מתורה שלו, היינו שניתנה לו הרחבה בגשמיות** כדי שיוכל ללמוד בהרחבה (וראה ליקוטים שבסו"ס מהרי"ל – בנוגע לר"ת). וזוהו מובן גם בנוגע לדורו של משה – ראה לעיל הערה 34.

(37) בשלח טז, לה. יהושע ה, יב.

(38) בהר כה, ב"ג.

(* וגם עשירות זו שייכת למ"ת – כי מכיון ש, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה” (שמות ג, יב), הרי מובן, שגם ביות מצרים שהור"ע עיקרי ביצייתו (ראה ברכות ט, סע"א ואילן. נתי בלקו"ש ח"ג ע' 823 ואילן. ובכ"מ) שייכת ל, תעבדון את האלקים על ההר הזה”.

(**) ע"ד מש"כ ברמב"ם הל' תשובה רפ"ט.

ממשלת גדרי הטבע כמו אינו-יהודי, ואזי יש צורך בעבודה ובעמל לשבור את העלם העולם וחושך הגלות ולהאירם.

ח. והנה, ענין זה שהתגלות מתן תורה היתה רק לפי שעה, הוא רק בנוגע לפעולתה בעולם ככלל; אבל בנוגע לעם ישראל, הנה גילוי זה של מתן תורה קבע בהם לעולם את התכונה ד, „ממלכת כהנים” – שכל אחד מבני ישראל, בכל מצב שבו ימצא, בפנימיות נפשו הוא למעלה לגמרי מגדרי העולם שסביבו ואינו משועבד כלל לגדרי הטבע³².

הנזכר לעיל – הוא גם החילוק אשר בין ההשפעות דענין המלוכה והנשיאות (ממלכת כהנים) שהשפיעו משה דוד והבעש"ט בבני ישראל (והיחידוש בכל אחד מהם):

משה רבינו, שעל-ידו ניתנה התורה, ועד ש, נקראת על שמו³³ – פעל והשפיע על בני דורו (שקיבלו את התורה נשמות בגופים, כנ"ל³⁴) שיאיר בהם ענין „ממלכת כהנים” בגשמיות וכפשוטו: הם קבלו את כל צרכיהם מלמעלה³⁵ בלי עמל ויגיעה; לכל אחד

(32) כידוע (לקו"ת ר"פ ראה. ובכ"מ) שע"י מ"ת נעשה „הוי” – שלמעלה מהטבע – „אלקיד” (כוחך וחיותך) דכאו"א מישראל.

(33) שבת פט, א. מדרש תהלים א, ב. ועוד.

(34) והיו דור דעה – בדרגת משה רבינו (ע"ח שער הכללים פ"א. שם של"ב פ"א. שער הפסוקים ר"פ שמות. ובכ"מ).

(35) והרי המן ירד בזכות משה, ואח"כ „חזרו שניהם (עניני הכבוד והבאר) בזכות משה” (תענית ט, א).

הרגיל הוא די והותר (שהרי אף הוא כרוך במלחמה קשה וביגיעה רבה כדי לגבור על הקשיים וכו'); ומכל-שכן אם יוסיף אומץ וינהג גם בהידור מצוה וכן יוסיף בלימוד התורה יותר מחיובו; אבל איך יוכל בזמן כזה להקדיש עצמו לעניני תורה ומצוות כבן ל"ממלכת כהנים" – כאילו כל ההעלם והבלבול איננו במציאות?!

ועל זה אומר הבעש"ט⁴² – שגם בעומק זמן הגלות יכול יהודי להתעלות למעלה מכל הסובב אותו, ולחוש את היותו בן ל"ממלכת כהנים", שהקב"ה בעצמו, בהשגחה פרטית בתכלית, נוהג עמו באופן נסי בחיי היום יום ובכל פרט ופרט.

והשפעה זו – לגלות את ענין "ממלכת כהנים" אצל בני ישראל בזמן הגלות – יש בה חידוש ועילוי בענין המלכות⁴³ הגדולים יותר משני המצבים הקודמים:

ענין זה שיהודי יכול להתעלות מעל העולם והטבע בהיותו במדבר, מובדל מהעולם, או אפילו (בעולם, אבל במקום שיש בו גילוי אלקות –) ארץ ישראל, אינו מבטא את העדר ההגבלה שבכח המלכות אשר באדם מישראל, כי במצבים אלו מלכתחילה אין הוא משועבד כל-כך להגבלות עולם הזה.

ודוקא בהלכו בדרך הנהגה זו בזמן

(42) וידוע דגילוי הבעש"ט שייך לזה שבזמנו היו בני" במצב של התעלפות כו' (כת"י דא"ח ישן לא נודע למי, לאחר גזירות דשנת ת"ח ת"ט כו'.

(43) שלכן נשיאות הבעש"ט שייכת למלכות דמשיח, כנ"ל הערה 10.

וזהו החידוש של דוד המלך³⁹, שנתן את הכה, שגם בארץ נושבת יהיה ביכולת יהודי להביא לידי גילוי את היותו בן ל"ממלכת כהנים". כלומר, שיבוא לידי הכרה שפרנסתו באה אך ורק מלמעלה (וממילא, הרי באמת היא גם בהרחבה), ואשר היא (בשרשה ובפנימיותה) ענין נסי שאינו שייך לדרכי הטבע. והתעסקותו בטבע היא רק לפי שכך הוא רצון הבורא, שיהיה הדבר באופן של "בכל אשר תעשה"⁴⁰.

וממילא מובן, שבשעה שעומדים לפנינו ענינים של תורה ומצוות, הרי הוא מקיימם בלי שום בלבולים, כהנהגתו של מלך (כנ"ל ס"ג).

ט. והנה, לאחר שהתחיל חושך הגלות, ובפרט בזמן שחושך הגלות נתגבר ונעשה עמוק יותר – ואז, מצד צוק העתים, נעשו ישראל שקועים (לא רק בעשיית מלאכה סתם, אלא) בטרדות⁴¹ הפרנסה – נדרשה נתינת כח חדשה (ונעלית יותר) כדי לעורר בבני ישראל התגלות של עניני מלך:

יכול האדם להעלות בדעתו, שבזמן כזה, כשרבו כל-כך ההעלמות וההסתרים על קיום התורה והמצוות, אזי קיום התורה והמצוות על-דרך

(39) וכמרז"ל שכשבנ"י היו צריכין פרנסה היו טנהדרין באים לדוד ואומרים כו' (ברכות ג, סע"ב) ובפרט בזקנותו (בשלימותו) שאז ע"י דוד: א) נגמרו המלחמות כו' – שלימות דארץ נושבת, ב) גמר כל ההכנות לבנין המקדש (דה"א כח ואילך) – גילוי אלקות.

(40) ראה בכ"ז לקמן ע' 294 ואילך. לקו"ש חט"ז ע' 174 ס"ד ואילך.

(41) הדיוק בזה נת' בד"ה מים רבים תשל"ח סעיף ב (לקו"ש ח"ב ע' 276. סה"מ-מלוקט ח"א ע' רעג).

דור ודור גופא לשלשה סוגים בבני ישראל (ובכל יחיד גופא – לשלשה סוגי עבודה):

עבודת ה' נחלקת, בכללות, לשלשה סוגים: תורה, עבודה (תפילה) וגמ"ח (מעשה המצוות) הכולל את הציוויים⁴⁹ „בכל דרכיך דעהו” ו„כל מעשיך יהיו לשם שמים” – שהם על־דרך שלשת אופני העבודה בשלשת הזמנים הנ"ל (מדבר, ארץ־ישראל וזמן הגלות):

התורה היא גילוי חכמתו יתברך, וענין לימוד התורה הוא בדרך מלמעלה למטה – לגלות את חכמתו ורצונו יתברך למטה; ולכן מתעלה האדם ע"י התורה למעלה מהעולם (על־דרך בני ישראל במדבר), דע"י התורה נעשה הוא מלך (כמרז"ל⁵⁰: רבנן איקרו מלכים), המושל ושולט על הטבע⁵¹ (וכדרשות רז"ל⁵² הידועות על הפסוק „לא־ל גומר עלי”).

תפילה ענינה בקשת צרכיו⁵³ של המתפלל – הוא אמנם חש שהקב"ה הוא שמספק את צרכיו (על־דרך הנ"ל בנוגע לארץ־ישראל), אבל מכל מקום,

הגלות, הרי הדבר מעיד על יכלתו להתעלות וללכת (בלשון הידוע⁴⁴) „לכתחילה אָרִיבֶנּוּ” – שלא בסדר והדרגה, אלא למעלה לגמרי ממדידה והגבלה – מעומק חושך הגלות עד למדרגה העליונה של „ממלכת כהנים”.

י. אך הנה פשיטא דאין לומר ח"ו שהחידוש והפעולה של משה דוד והבעש"ט היה רק לבני ישראל שבאותו הדור (או רק לתקופות הכלליות שחיו בהם: משה – בדור המדבר, דוד – בהיות ישראל בארץ־ישראל, הבעש"ט – בהיות ישראל בזמן הגלות),

כי פעולתם של משה דוד והבעש"ט נצחית היא⁴⁵ ומגעת לכל בני ישראל בכל הדורות [ולכן נקרא משה ע"י כל בני ישראל: משה רבינו; על דוד המלך אומר כל אדם מישראל⁴⁶ „דוד מלך ישראל חי וקים” (גם עתה); וכיון שביאת המשיח⁴⁷ תלויה בזה ש„יפוצו מעינותיך – של הבעש"ט – חוצה”⁴⁸, מובן, שענינו נוגע לכל אדם מישראל בכל הדורות] –

אלא, כשם שהחידוש של כל אחד מהם מודגש באופן כללי באחת משלש תקופות כלליות, כן נחלקים הם בכל

(49) משלי ג, ו. אבות פ"ב מ"ב. טושו"ע או"ח סי' רלא.

(50) גיטין ספ"ה.

(51) כידוע (לקו"ת תזריע רד"ה קא מפלגי. סה"מ ה"ש"ת ע' 116) האותות והמופתים שעשו התנאים ואמוראים וכל הצדיקים בכח תורתם (מפני שהתורה היא למעלה מזמן ומקום). וראה דרך אמונה (דלעיל הערה 22): ע"י שהי' גלוי לפנייהם אור כו' שהשי"ת גנזו בתורה.

(52) ירושלמי נדרים פ"ו סה"ח. ועוד. הובא בשו"ע אדה"ז הל' גדה סקפ"ט סקכ"ג.

(53) רמב"ם ריש הל' תפלה. ועוד.

(44) פתגם כ"ק אדמו"ר מהר"ש – ראה לקו"ש ח"א ס"ע 124. חי"ב ע' 186.

(45) להעיר – בנוגע למשה ודוד – מסוטה ט, א.

(46) בקידוש לבנה, ע"פ ר"ה כה, א.

(47) שאז דוקא תהי' שלמות כל העולם כולו ועוד יותר מכבעת בריאתו (תניא פל"ו. זח"ג קכה, רע"א (וכבר העירו מזח"א קלט, א). רמב"ם סוף הל' מלכים. עבוה"ק ח"ב פל"ט).

(48) אגרת הידועה דהבעש"ט – נדפסה בסו"ס בן פורת יוסף. כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

תורה⁵⁷ המופרשים מן העולם, תורתם אומנתם⁵⁸, (ועליהם אמרו: מאן מלכי רבנן⁵⁹).

[וכעין זה הוא פועל בכל אחד מישראל⁶⁰ בזמנים אלו שהוא מקדיש עצמו ללימוד התורה – שיש לו הכח להסיר מעצמו לגמרי (באותה שעה על-כל-פנים) את עניני העולם ודאגותיהם, ולשקוע בלימוד התורה, ממש כמי שתורתו אומנתו].

דוד, שענינו תפילה (ולכן נכתב ספר תהלים על-ידו⁶¹), פועל (מצד ענין המלכות שבו) שגם עבודה זו תהיה באופן של מלכות: הגם שהאדם מבקש את צרכיו, הנה בקשותיו מתמלאות

[לא ככתפילה על-דרך הרגיל, שבהיותה בקשה הבאה מצד המטה, אפשר שיהיו מניעות ועיכובים והבקשה לא תתמלא, או על-כל-פנים שיעבור משך זמן עד למילויה, וכן שתתמלא שלא בשלימותה וכיוצא בזה – אלא]

43 תיכף ומיד, בלי שום הגבלות ומניעות, ובתכלית השלימות, כפי שמתמלאת בקשתו של מלך; ועל-דרך אופן הפעולה ע"י התורה – כמסופר

הוא שקוע בצרכיו⁵⁴ שלו (שהרי הוא מתפלל ומבקש שיתמלא חסרונו).

אבל גם עבודת התפילה היא באופן שאין למתפלל עדיין עסק בדברים גשמיים כמו שהם מצד העולם [על-דרך ישיבת בני ישראל על אדמתם „איש תחת גפנו ותחת תאנתו“⁵⁵, ולא בין אומות העולם], והשייכות שלו אליהם היא רק בזה שהוא מבקש אותם מהקב"ה כצרכים שלו.

במעשה המצוות הנעשות ע"י דברים גשמיים, ועל-אחת-כמה-זכמה בעבודה לברר את עניני הרשות, עבודת האדם היא לזכך ולהפוך את העלם וחושך גשמיות העולם, שיאיר בהם אור הקדושה (על-דרך זמן הגלות, כשבני ישראל מצויים בין אומות העולם כו)⁵⁶.

יא. וזהו ענין המלכות שמשה דוד והבעש"ט משפיעים (לכל אחד מ)בני ישראל בכל דור ודור:

משה, שענינו תורה, פועל (ומגלה) את עצם ענין „ממלכת כהנים“ בבני ישראל, וזהו הסוג ד„מארי

54 ועד"ז עבודה רוחנית דתפלה – התקשרות ודביקות לה' – היא בדרך מלמטה למעלה, לפי כוחות ומידות האדם המתפלל.

55 מ"א ה, ה. מיכה ד, ד.

56 שזוהו ג"כ החילוק בין תורה תפלה ומעשה המצוות (ובירור עניני רשות) באופן ה„בירור“ שלהם (ראה בכ"ז המשך פדה בשלום תרנ"ט (ס"ע קס ואילך), תש"ד פי"ח ואילך): התורה היא בירור מלמעלה למטה, בדרך מנוחה (שלום); תפלה היא מלמטה למעלה ולכן היא בדרך מלחמה, אבל מכיון שהיא ע"י גילוי אור היא „חרב של שלום“; עבודה עם דברים גשמיים כו' היא בדרך מלחמה ממש – „נהמא אפום חרבא ליכול“.

57 להעיר מתו"א סט, ג: משה שפיר קאמרת (שבת קא, ב. ושי"ג). .. וכל ראשי ישיבות שבכל דור הן בחי' משה.

58 להעיר דרשב"י – הדוגמא בש"ס (שבת יא, א) לתורתו אומנתו – הוא ניצוץ משה רבינו (סדור שער ה"ג בעומר דש, סע"ב. ועוד).

59 וראה תו"א שהובא לעיל הערה 19.

60 ראה בארוכה לקו"ש חי"ז שצויין בהערה הנ"ל. ולהעיר מתו"א סז, ב.

61 ב"ב יד, סע"ב. ובמדרש תהלים בתחלתו: אע"פ שנאמר כו' לא נתקן אלא ע"י דוד מלך ישראל.

ומחיה אותו בכל רגע, אבל ענין זה גופא גילה הבעש"ט באופן של תורה (ע"י גילוי פירוש על פסוק)⁶⁶,

ועי"ז ניתן הכח לכל אחד מישראל, שגם בעת היותו טרוד בדברים גשמיים, ולפעמים – אף בחומריות העולם, ואפילו במצב שבו „אותותינו לא ראינו גו" וממילא ה„בירור" כרוך במלחמה⁶⁷ – הרי הוא עושה מלחמתו באופן של „ממלכת כהנים":

כבר ביציאתו למלחמה יודע הוא, שבהיותו בן ל„ממלכת כהנים" הרי הוא „על (נעלה מ)אויביך"⁶⁸, ובמילא בא הנצחון מלמעלה – „ונתנו ה' אלקיך בידך"⁶⁸; ועי"ז נעשה „ושבית שביו"⁶⁸ – הוא נוטל ומעלה את הניצוץ האלוקי שהיה „שבו" בדברים הגשמיים שבגלותו, עד אשר „אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למתקא".

(משוחת יום ב' דחגה"ש תשל"ז)

66) ראה בכ"ז לקו"ש ח"ח ע' 27 ובהערות שם.

67) ראה לעיל הערה 56.

68) ר"פ תצא. וראה לקו"ת ד"ה כי תצא (הב') וביאורו.

בספר הזהר⁶², שבשעה שהוצרך רשב"י להביא לירידת הגשמים, אמר תורה על הפסוק⁶³ „הנה מה טוב גו" ומיד התחילו גשמי ברכה יורדין (ובאופן הנרצה)⁶⁴.

[ולכן יש בספר תהלים – תפלת דוד – שני הקצוות: זהו ענין של תהלות ותשבחות כענין התפילה, ויחד עם זה, הרי הוא אחד מכ"ד ספרי תורה שבכתב, ולכן פעולתו היא על־דרך הפעולה של התורה]⁶⁵.

הבעש"ט גילה את אחדותו יתברך בעולם, אשר אמיתיות המציאות של כל נברא הוא ה„דבר הוי" המהווה מקיים

62) ח"ג נט, ב. וראה בכ"ז (וההפרש דפעולת התפלה ותורה) – סה"מ אתהלך לאזניא ע' רי ואילך. אוה"ת ויקרא (כרך א') ע' רנד ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' רסז ואילך.

63) תהלים קלג, א.

64) משא"כ ע"י תפלה – ראה תענית כג, א.

65) וי"ל שזהו מה שביקש דוד (מדרש

תהלים בתחלתו) ש„יהיו קורין בהן (בתהלים) ונוטלין שכר עליהם כנגעים ואהלות" – היינו שהפעולה שע"י אמירת תהלים תהי' ע"ד הפעולה שע"י תורה.

וראה קובץ מכתבים לתהלים (אהל י"י) ע' 200. 203. 220. ועוד.

